

HALİDE EDİP ADIVAR'IN “DAĞA ÇIKAN KURT” HİKÂYESİNDE TEMA VE ALEGORİK UNSURLAR

Hatice YILDIZ*

Özet

Halide Edip Adivar, Millî Edebiyat akımının önde gelen isimlerindedir. Roman, hikâye, tiyatro ve hatırat türlerinde eserler vermiş olan yazarın hikâyeleri içerik bakımından ferdi olandan toplumsal olana doğru evrilmiştir. Yazarın Millî Mücadele yıllarında kaleme aldığı hikâyeler, cephede ve halk arasında gözlemlediklerini yansıtır. Bu döneme ait hikâyelerin toplandığı kitaplardan biri de Dağa Çıkan Kurt'tur. Bu yazıda kitapla aynı adı taşıyan "Dağa Çıkan Kurt" hikâyesinin teması ve alegorik unsurları ele alınacaktır. Söz konusu hikâye, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesini mitolojik figürler içeren bir orman metaforuyla işler.

Anahtar Kelimeler: Halide Edip Adivar, Dağa Çıkan Kurt, Millî Mücadele, Metafor, Mitoloji, Orman, Kurt, Fil.

THEMA AND ALLEGORICAL COMPONENTS IN HALİDE EDİP ADIVAR'S STORY: “DAĞA ÇIKAN KURT”

Abstract

Halide Edip Adivar is one of the leading names of National Literary movement. She wrote novels, stories, plays and memorials. In terms of content her stories evolved from individual subjects into social problems. The stories she wrote during the National Struggle reflects her observations on the fronts and public. Dağa Çıkan Kurt is one of her books which collects the stories of this period. In this article thematical and allegorical components of the story "Dağa Çıkan Kurt" will be mentioned. The story tells independence struggle of Turkish nation in a context of forest metaphor including some mythological figures.

Key Words: Halide Edip Adivar, Dağa Çıkan Kurt, National Struggle, Metaphore, Mythology, Forest, Wolf, Elephant.

---

* Arş. Gör. , Gazi Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: haticeyildiz@gazi.edu.tr

Giriş

Millî Edebiyat akımı içinde değerlendirilen Halide Edip Adivar (1884-1964), II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yazı hayatına atılmış, roman, hikâye, tiyatro ve hatıra türlerinde çok sayıda eser vermiştir. Romancılığıyla edebiyatımızda önemli bir yer edinen Halide Edip'in, önce ferdîyetçi bir çizgide hareket ettiği görülür. Bununla birlikte mevcut sosyal ve siyasî gelişmeler onun eserlerine de hâkim rengi verir.

Yazarın romancılığıyla benzer bir seyir takip eden hikâyeciliğinde de ilk dönemi ferdi konular oluşturur. *Harap Mabedler (1911)*'de yer alan hikâyeler bu kapsamda değerlendirilebilir. (Enginün 1986: 90-91) Balkan Savaşları'yla beraber Halide Edip'in toplumsal meselelere yöneldiği görülür. Millî Edebiyat anlayışını benimseyen yazar, *Dağa Çıkan Kurt (1922)*, *İzmir'den Bursa'ya (1922)* (Yakup Kadri, Falih Rıfkı ve Mehmet Asım'la birlikte) adlı kitaplarına aldığı hikâyelerinde milliyetçi bir tavır sergiler.

Bu eserlerde yer alan hikâyelerin çoğu onun cephe gerisinde ve cephede bizzat şahit olduğu olaylardan, tanıdığı Anadolu insanından hareketle yazılmıştır. Bunların bazıları röportaj-hikâyelerdir. (Enginün, 1986: 36-42; C. Kudret, 1998: 90) *Kubbede Kalan Hoş Sada (1974)*'da yer alan hikâyeler de toplumsal içeriklidir. (Enginün, 1986: 91)

Yazıda ele alınacak olan "Dağa Çıkan Kurt" adlı hikâye, yazarın aynı adı taşıyan kitabının başında yer alır.¹ Bu hikâyede Halide Edip, bir orman metaforundan faydalanarak I. Dünya Savaşı'nın neticesinde parçalanmak istenen Türk devletinin mücadelesini anlatır.

1. "Dağa Çıkan Kurt" Hikâyesi²

1.1. Olay Örgüsü

Hikâye, iç içe geçmiş olaylardan oluşmaktadır. Birinci tekil bakış açısıyla konuşan anlatıcı, tanıdığı bir Türk şairinin kendisine bahsettiği Fransızca eserden esinlenerek, bir kurt hülyasına dalar. Bu çerçevenin içine yerleştirilen ikinci olayda bir çocuğun uykuyla uyanıklık arasında gördükleri, yine "ben" anlatıcı ile sunulur. Savaş şartlarının yıkıcı etkisinde kalmış yoksul bir evdeki küçük çocuğun dinlediği ve gerçeküstü çizgiler taşıyan kurt masalı, üçüncü bir metin halkası³ olarak değerlendirilebilir.

¹ Hikâye ilk olarak 16 Teşrinievvel 1919 tarihli *Büyük Mecmua*'da yayımlanmıştır. (Enginün, 2008: 165)

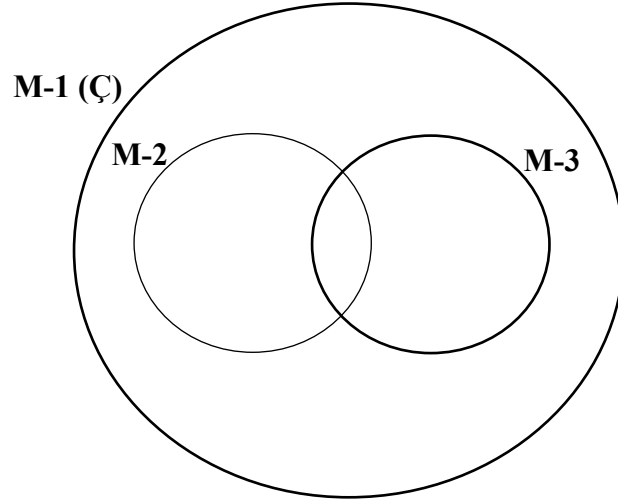
² *Dağa Çıkan Kurt*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s. 5-10.

³ "Anlatma esasına bağlı edebî eserler, bir başlangıç ile sonuç arasında dikkatlere sunulan metin halkalarından teşekkül eder. ... [M]etin halkaları, eserde dikkatlere sunulacak vaka etrafında eserin mesajını ifade maksadıyla bu birlik prensibine ve yalnızca eserde tesbit edilebilen kaideler bütününe uygun tarzda tanzim edilirler." (Aktaş, 2003: 51)

Hikâyenin sonunda daldığı hayalden uyanan anlatıcı, masalın kendisinde uyandırdığı hisleri dile getirir.

Anlatıcının kurguladığı hayalin içinde yer alan çocuk ve onu uykusundan uyandıran kurdun anlattığı masal son sahnede birleşir. Bozkurtla karşılaştığı andan itibaren dönüşüm yaşayan çocuk nihayet bir kurt olur ve masalda işaret edilen, yurtları işgal edilmiş kurtlar gibi dağa çıkarak mücadele için ant içer. Böylece çerçeve hikâyenin içinde yer alan ikinci ve üçüncü metin halkaları birbiriyle kesişir. Olay örgüsünü oluşturan birimler şu şekilde açıklanabilir:

1. 1. 1. Olay Örgüsünü Oluşturan Birimler

Olay Örgüsü Şeması

M-1 (Ç) Anlatıcının daldığı hayal, **M-2** Çocuğun gece boyunca yaşadıkları, **M-3** Kurt Masalı

Metin Halkası-1 (Çerçeve Metin-Anlatıcının Daldığı Hayal)

O. 1. Tanıdığı bir Türk şairinden dinlediği kurt masalının etkisinde kaldığını dile getiren anlatıcının deniz kenarında kurt hülyasına dalması.

O. 2. Anlatıcının kendini harabe küçük bir evin çocuğu olarak hayal etmesi.

O. 3. Çocuğa dair kurduğu hülyadan sıyrılan anlatıcının, yıllardır bu masalın içinde yaşadığı hissine kapılması: "*Çünkü kurt masalı uzun olur.*" (s. 10)

Metin Halkası-2 (Çocuğun Gece Boyunca Yaşadıkları)

O. 1. Çocuğun akşam karanlığı çökerken korku içinde çamaşırdan dönecek olan annesini beklemesi.

O. 2. Yorgun argın, eli boş gelen kadının rafta küflenmiş bir ekmeğin parçasını çocuğunun eline tutuşturması ve onu yatağa atarak üzerini örtmesi.

O. 3. Kadının savaşta kaybettiği kocasının ve içinde bulunduğu yoksulluğun acısıyla inlemeye başlaması.

O. 4. Bu "garip" inlemelerin çocuk muhayyilesini harekete geçirmesi ve örtüsünün altında yatmakta olan çocuğun, bir dönüşüm geçirerek ellerinin pençeleşip, çenesinin uzadığını hissetmesi. İnsanî olmayan bir sesle, acıyla ulması.

O. 5. Gecenin ilerleyen saatlerinde uykusundan uyanan çocuğun, yatağında oturan yaralı bir bozkurtla göz göze gelmesi. Ay ışığında aydınlanan odada bu iri cüsseli kurdun ateşten, sarı gözlerinin tesiriyle dili tutulan çocuğun korku içinde kalması.

O. 6. Çocuğun ellerinin yine pençeleştiğini, vücudunun kürkle kaplandığını hissetmesi. Kocaman, yaralı kurdun macerasını sezinlemesi ve adeta onunla bir olması. Birlikte aya karşı ulmaları.

O. 7. Çocuğun, savaşta şehit düşen babasının, onların acıklı çağırımlarının neticesinde kurt suretine bürünüp geldiğini anlaması.

O. 8. Baba kurdun ona "*kurt soyunun felaket masalını*" anlatmaya başlaması.

O. 9. Masalı dinleyen yavru kurdun baba kurtla beraber kurt soyunun acısını uluyarak dile getirmesi. Kurt soyunun giydiği haince hüküm kalkana kadar dağda kalmaya ant içmesi.

Metin Halkası-3 (Kurt Masalı)

O. 1. Bir "*cengel*"de bütün hayvanların karıştığı büyük bir kavga kopması. Kaplanların, fillerin, yılanların, ayıların, çakalların, kartalların ve daha nicelerinin bu kavgada birbirlerine saldırması.

O. 2. "*Kırk uzun gün ve gece*" süren bu kanlı savaşı "*ormanın ulusu fil*"in barış borusunun bitirmesi.

O. 3. bu barışın sağlanabilmesi için "*Cengelde daima korku gölgesi gibi dolaşan*" kurdun yem olarak kurban edilmesine karar verilmesi.

O. 4. Büyük küçük bütün hayvanların, kurt sürülerine saldırıp, inlerini yıkması.

O. 5. Paramparça edilen kurt sürülerinden sağ kalanların dağlara çıkıp öç antlarını uluması.

1. 2. Hikâyenin Teması

Olay örgüsü yukarıda verilen hikâyede yazarın kurguladığı "*Kurt Masalı*", yayım tarihi de göz önünde bulundurulduğunda, Türk milletinin yirminci yüzyılın başında karşı karşıya kaldığı trajik duruma işaret eder.

Metnin başında anlatıcının sözünü ettiği Fransız sanatçısına ait "*ormanları, avcıları, ay ışığı, ağaçları, kurtları ve av borularıyla*" kurt anlatısı, Alfred de Vigny'nin "Kurdun Ölümü" adlı şiiridir.⁴ Millî Mücadele

⁴ Yahya Kemal "Kurdun Ölümü" şiirini düzyazıya şöyle aktarmıştır: "Şâir [Vigny], dostları, birçok asilzâdelerle dağlarda bir kurt avına çıkar. Vakit gece, ıssız bir ay aydınlığı var. Alevlenmiş gibi yanan ayın üzerinden bulutlar geçiyor. Siyah ormanlar ufuklara kadar dayanıyor. Tabîatin böyle tenhâ bir saatinde avcılar birbiri ardından tüfekleri tetikte, yürüyorlar. Bir aralık avcıların kurt avlarında en ziyâde tecrübelisi yere yatıyor ve yerde taze tırnak izleri görüyor ve avcı lara haber veriyor ki: Bu izler oradan biraz evvel geçmiş iki kurtla iki yavrusunun izleridir. Bütün avcılar hemen bıçaklarını hazırlıyorlar, tüfeklerini ve tüfeklerinin beyaz parıltılarını saklıyorlar. Ağaç dallarını ayırarak adım adım yürüyorlar, o sıra üç avcı duruyor, şâir Vigny de ne gördüklerini aranı yor ve birdenbire karşısında iki alev saçan göz görüyor: Kurt! Biraz ötede de yavruları ve gölgeleri raksa benziyen bir kıvıldaşla kıvıldanıyor. Kurdun yavruları sessiz sessiz oynuyorlar, yavru olmakla beraber bir kurt sevk-i tabîisiyle biliyorlar ki düşmanları olan insanoğlu birkaç adım yakında, pusudadır. Kurdun dişisi, bu tehlike karşısında, bir zamanlar Roma'nın bânîleri Remus ve Romulus'u emzirdiği için Romalıların taptığı heykel gibi câmid duruyor.

Erkek kurt anlıyor ki bütün yollar kapalı, ric'at tarîki kesilmiş, geliyor, ön ayaklarının tırnaklarıyla kumluğa saplanarak çömeliyor, üzerine atılan köpeklerin en ziyâde cür'etkârca saldıranını seçiyor, o köpeğin gırtlığına dişlerinin bütün savletiyle sarılıyor, avcılar üstüne vîrâ ateş ediyorlar, vücûdunu delik deşik bir hâle sokuyorlar, bıçaklarını kurdun böğrüne üşürüyorlar. Lâkin kurt, demir gibi çene kemiklerini çözmiyor, köpeği bırakmıyor, nihayet köpeği gebertiyor.

Kurt, etine kabzasına kadar saplı duran bıçaklarla çömelmiş kanlar içinde avcılara bir bakıyor. Avcılar tüfekleri tetikte, etrafını sarıyorlar. Kurt ağzından akan kanları diliyle yalıyor, avcılara bir defa daha bakıyor. Nihayet nasıl öldürüldüğünü bilmeğe tenezzül etmeksizin, iri gözlerini kapıyor ve hiç bir ses çıkarmadan ölüyor.

Şâir Vigny, bu maceradan sonra başını tüfeğinin namlusuna dayıyor, dişi kurtla yavrularının peşinden koşmağa karar veremiyor ve diyor ki: Eğer bu iki yavru olmasaydı o güzel ve kederli dul, erkeğini bu büyük imtihan karşısında yalnız bırakmazdı! Lâkin bir vazifesi vardı. O iki yavruyu dağlara kaçırmak, onlara orada açlığa tahammül etmeği ve şehirlerde bir lokma ekmeğe ve bir yatacak yere mukabil insanın önünde av avlayan zelîl hayvanların insanla akdettiği ittifaknâmeğe hiç bir zaman dâhil olmamayı öğretmekti.

Şâir Vigny hikâyesinin bu noktasında kalmıyor ve felsefesinin bir cezbisiyle şiirini bitiriyor diyor ki: "Hayattan ve bütün ıztıraplardan nasıl ferâgat edilir? Şu ulvî hayvanlar, yalnız siz biliyorsunuz!" (1970a:91-93)

döneminde edebiyatçılarımızı bir hayli etkileyen bu şiire Yahya Kemal'in ayrı bir ilgi gösterdiği bilinmektedir. Türk milletinin "istiklâl hissi" ile Vigny'nin mağrur kurdu arasında benzerlik kuran şair, bunu derslerinde anlattığı gibi yazılarında da dile getirmiştir⁵:

"Bu kurt hikâyesi kaç defa beni derin derin düşündürdü. Zannettim ki şâir Vigny "bizi", bizim maceramızı anlatmış! O erkek kurt, ölen ordudur; o dişi kurt, anne Anadolu'dur; o kurdun yavruları İnönü ve Dumlupınar çocuklarıdır ki dul annelerinden aldıkları dersi tekrar ediyorlar.

Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!" (1970a: 93)

Türk milletindeki istiklâl fikrinin tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren var olduğunu düşünen Yahya Kemal, Vigny'nin şiiriyle Millî Mücadele ruhu arasındaki ilişkiye dair şu tespitlerde bulunmuştur:

"Bu hikâyeyi üç seneden beri belki bin defa naklettim. Birkaç defa da yazdım. Dinleyenler ve okuyanlar o kurt avı hikâyesinde, tek başına boğuşan ve aman dilemeksizin, sessizce can veren erkek kurdu ve sonra yavrularını bu faciadan dağa aşırıp, onlara hiçbir zaman muti hayvanlar derekesine düşmemeyi öğreten dişi kurdu, erkek Türk ordusunun ve anne Türk milletinin timsalleri gibi gördüler. Bu son cidal o hikâyeyi bize sahnede gösterdi. (1970b: 258)

Halide Edip, "Dağa Çıkan Kurt"u Yahya Kemal'in dile getirdiği bu ilgiden hareket ederek yazmış ve ilk olarak *Büyük Mecmua*'da yayımlanan hikâyesini şaire ithaf etmiştir. (Enginün, 2008: 160,165)

Hikâye, Mondros Mütarekesi'nin ardından parçalanmak istenen Türk yurdunun macerasını anlatır. Tarihin yaralı ama kuvvetini yitirmemiş sesinin, bir millete en ümitsiz, karanlık zamanlarında bile yaşama gücü vereceği vurgulanır. Millî şuurunda yer eden istiklâl fikrinin, şartlar ne olursa olsun, Türk milletini harekete geçireceği hikâyenin ana izleğidir. Türkler, kanları pahasına hak ettikleri vatan toprağına sahip çıkacak, atalarının emanetini koruyacaktır. Bunun için milletçe yaşadıklarını toplumsal hafızalarında tutmalı, istiklâl mücadelesi için gerekli azmi buradan almalıdır.

1. 3. Hikâyenin Alegorik Unsurları

Yazar, söz konusu temayı küçük bir çocuğun masalı aracılığıyla anlatmayı tercih etmiştir. Bu masalın figüratif kadrosu, mitolojik bir arka plana sahiptir. Halide Edip, bağımsızlık fikrinin Türk milleti için yeni

⁵ Tanpınar, Yahya Kemal'den dinlediği ilk derste şairin "Kurdun Ölümü" çerçevesinde "Millî Mücadele, hürriyet ve istiklâl aşkı" kavramlarını nasıl bir araya getirdiğinden bahseder. (2001: 18)

olmadığını, kaynağını İslam öncesi Türk inanışından, efsane ve destanlarından alan “kurt” figürünü bir orman alegorisine yerleştirerek göstermiştir.⁶

Buna göre hikâyenin başında adeta çocuğuyla birlikte uluyan anne ile Anadolu'nun, anne-vatanın kastedildiği düşünülebilir. Dişi bir kurt gibi kaybettiği erkeğinin ardından uluyan bir kadındır bu. Kocasını savaşta kaybettiği için evin yükü omuzlarına binmiş olan anne, çocuğuna bakmaktan, onu beslemekten aciz kalmıştır. Dirliğin, düzenin alt-üst olduğu evinde ümitsizlik içindeki inlemeleri, kayıplara bir ağıt gibidir: “*Yuvalarımız bozuldu, yavrularınız dağıldı, yurdumuzda yas ve zincir var, avcı inlerinizi sardı. Ne dişi, ne yavru, ne iş, ne ekmek, ne de ateş kaldı. İkini köpekler basmış kurt yavruları gibi çocukların dağıldı.*” (s. 6)

Kadının çocuğuna anlattığı “Kurt Masalı” gerçekleşmiş, I. Dünya Savaşı'nın galipleri İngiltere, Fransa gibi devletler ve onların arkasından gelen Yunan işgal orduları, milletin yurdunu basmış, ocaklar tütmez olmuştur. Bu karanlık ve ümitsiz anda masalın bir kahramanına dönüşüverir küçük çocuk: “[İ]çim değişiyor, ellerim pençeleşiyor, çenem uzuyor, gözlerim yanyıyor, çenelerimin arasında insanoğluna benzemez bir çılglık mezarlığa doğru uzanıp gidiyor.” (s. 6)

Yoksulluğun, yoksunluğun bu acı çılgılığı, kaybedilen babaya bir çağrıdır aslında. Anne oğulun karanlık gecelerde uluyarak çağrıldıkları evin reisi, babaları bu çağrılarına bir kurt şeklinde cevap verir.

Halide Edip, hikâyesindeki kurdu, çocuğun gözünden şu sözlerle yansıtır:

“Yaralı kocaman bir boz kurt arka ayakları üstünde oturuyor; korkunç uzun başı ateşli gözleriyle gözlerimin içine bakıyordu. Omzundan boz tüyleri üzerine akan kanlar, garip, soluk lekelerle sarı ayın sarı ışığında dalgalanıyordu. ... Kafası o kadar uzun ve kocamandı ki, gözleri o kadar derin, o kadar ateşliydi ki, vücudu o kadar bütün kurtların babası gibi büyük ve korkunçtu ki, öyle oturup bakarken bile kendi kendime onun ağzından midesine gireceğim, bir lokma olacağım sanyordum.” (s. 15)

⁶ Kurt, Batı mitolojisinde daha çok kan dökücülüğün zalimliğinin bir simgesi gibidir. Klasik Yunan mitolojisinde Lykaon adlı kan dökücü bir kral, Zeus tarafından cezalandırılarak “kurt” adlı yırtıcı hayvana çevrilir. (Can, 2011: 54) Bununla birlikte Roma'nın kuruluşuna dair efsanelerde Romulus ve Remus isimli kardeşleri emzirerek besleyen dişi kurt imgesi (Campbell, 1995: 263) ise Türk mitolojisiyle benzerlik gösterir. Burdan bakıldığında, hikâyedeki kurdun eril niteliği ve taşıdığı bilgelik vasfı onun kaynağını Türk mitolojisinden aldığını düşündürmektedir.

Uğradığı ihanetin izleri olan yaralarıyla evine gelen bozkurt, büyük bir savaşın izlerini taşımaktadır. Bu büyük ve korkunç kurt karşısında önce dehşete kapılan ve onun kendisini yemesinden çekinen çocuk aynı zamanda kendisine tuhaf gelen bir tanıdıklık hissi de duyar: *"Bakarken bakarken içimde, gerçekten, o kurdun içine girip çıkmış gibi tuhaf ve tanıdık bir duygunun izleri uyandı. O izler neydi bilemiyorum. Fakat yüzlerce sorunun dolambaçlı, unutulmuş efsanelerine doğru uzanıp gidiyordu."* (s. 7)

Efsanelere doğru uzanıp giden bu tanıdıklık, çocuğun şahsında, artık sembolik bir değer ifade eden "kurt" imgesinin Türk milletinin bilinçaltında tuttuğu yeri ifade etmektedir. Küçük çocuk duyduğu korkudan sıyrılarak kurtla özdeşleşir⁷:

"Bu soğuk korku ve sıkıntı içinde tırnaklarım pençeleşiyor, gözlerim ateşleniyor, çenem uzanıyor, uzanıyor, vücudum sıcak ve yumuşak bir kürkle örtülüyor, kalbim tuhaf tuhaf yanıyordu. O izlerin sonundaki sırlı yola vücudumla beraber ulaşmıştım; kocaman, yaralı ve ateşli boz kurdu anlamış, tıpatıp onunla bir olmuşum." (s. 7)

Hikâye yukarıda belirtildiği gibi her ne kadar bir Fransız şiirinden ilhamla yazılmışsa da, "kurt" Türk milleti için çağrışımları hayli zengin ve tanıdık bir figürdür aslında. Türk mitolojisinde kurt, öncelikle türeyiş efsanelerinde "ata" veya "ana" figürü olarak boy gösterir. Türk soyunun dışı veya erkek bir kurttan çoğalmasının anlatıldığı bu metinlerden de anlaşılacağı üzere kurt, Türkler için kutsal bir semboldür. (Ögel, 1993: 27) Nitekim Göktürk Devleti'nin bayrağında yer alan kurt başı da onun sembolik değerini ortaya koymaktadır. Göktürklerin yaratılış efsanesi olan Bozkurt Destanı'nda olduğu gibi Ergenekon Destanı'nda da Türklerle yol gösteren bir rehber olarak ortaya çıkan kurt, kendilerine kutsallık atfedilen, Tanrı katından gönderilmiş varlıklardır.⁸

⁷ Küçük çocuğun, kurdun içinden geçmiş olduğunu hissetmesi, ona duyduğu yakınlık ve nihayet kurtla özdeşleşmesi okuyucuya şaman ritüellerini de hatırlatır. Şamanların inisiyasyon sürecinin bir parçası olan insanlardan uzaklaşma, güçsüz ve zayıf düşme, sonrasında yarı-tanrı veya atalar tarafından parçalanıp yenme gibi adımları takiben şaman "sırta" vakıf olur. (Eliade, 2000: 4-7) Ele aldığımız bu hikâyede de küçük çocuk akşam karanlığında açıklık ve korku içinde annesini bekler. Fakat annesi de ona yiyecek bir şey getirmemiştir ve çocuğunu bir kenara attıktan sonra üzerini örter. Böylece küçük çocuk acı çekerken bir yandan da çevresinden tamamiyle soyutlanmış olur. Bu onu geceleyin yaşayacağı deneyime hazırlayan bir aşamadır. Gece uykusundan kalkan çocuk bozkurdun (ata/baba) kendisini ziyarete geldiğini görür. Kurt, çocuğu soyunun macerasından haberdar edecek ve ona bir anlamda yol göstermiş olacaktır.

⁸ Tanzimat'tan itibaren İslam öncesi Türk tarihi dönem aydınlarının gündemine girmiştir. Özellikle Türkçülük akımının geliştiği yıllarda eski Türk inanışları ve bunlara ait semboller,

Hikâyede şehit baba, bu kutsal kurt figürüyle birleştirilmiştir. Böylece onun ulaştığı ilahi makam arkaik bir sembol üzerinden sergilenir. Yaralarından sızan sıcak kanlarıyla zorlu, çetin bir savaştan çıktığı belli olan bozkurt, *"topraktan, dağdan, ormandan, kayadan yabandan, gökten, yıldızdan gelen tabiat sesiyle kurt soyunun andını"* (s. 8) söyler ve çocuğuna rehberlik eder. Bu rehberlik, soyunun bütün geçmiş ve geleceğiyle birlikte küçük çocuğun içine işleyen bir süreçtir. Belki Filistin veya Yemen cephesine gitmiş ve geri dönmemiş olan baba, küçük çocuğun evinden seyredilen ve daima ölümü hatırlatan mezarlığa rağmen, yaralarından akan kanın sıcaklığını muhafaza eden bir hayatıyla konuşur.

Şehadete ererek ölümsüzlük kapısından geçen baba, bedenini vatan toprağına karmış, ama vazifesi bitmemiştir; anlatacakları, hatırlatacakları ile millet ruhunu kuvvetlendirecektir. Bozkurt, soyunun macerasını anlatmak suretiyle yavrusuna istiklâl şuuru kazandırır: *"Mezarlığa doğru uzanıp giden seslerle yaralı, yanık yolunmuş, sıcak postunun altında çölden gelen hayat gücü kabarıyor, dalgalanıyor, bütün geçmiş gelecek menkıbelerini benim vücuduma, damarlarıma, etime, kanıma söylüyordu."* (s. 8)

Bozkurdun anlattığı masalda verilen hüküm, kurt soyunun felaketine ve yurtlarından edilmelerine sebep olmuştur. Bu durumda yapılması gereken dağa çıkmak ve geri dönülecek günü beklemektir. Çünkü dağ, kendisine sığınılacak kozmik bir mekândır. İlahî nitelik taşıyan *"dağ"*, Tanrı'nın tecelli ettiği evrenin merkezidir. (Eliade, 2000: 21-22) Göktürklerin düşmanları tarafından yenilgiye uğratıldıkları zaman sığındıkları *"Ergenekon"* dağı⁹ gibi bu masalda da kurtlar dağa çıkar. Böylece uğradıkları ihanetten Tanrı'nın inayetine sığınmış olurlar. Giydikleri ağır hüküm kalkana kadar da dağda kalmaya ant içenler.

Hikâyenin yazıldığı tarihi ele alacak olursak 1. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış, silahları elinden alınmış Türk ordusu göz önüne gelir. Orduları dağıtılmış, yurdu işgal edilmiş Türk milleti, direnişini önce Kuva-yı Milliye çeteleriyle başlatmıştır. Düzenli ordunun yeniden teşkilatlanmasına kadar

---

mitler gazete ve dergilerde kullanıldığı gibi Cumhuriyetin ilk dönemlerinde, bozkurt resimleri para ve pulların üzerinde görülür. (Gülşen, 2013)

⁹ Dağ kültürünün atalar inancına bağlı olduğunu belirten Bayat şu örnekleri vermiştir: "Zor anlarda dağa sığınma da dağın atalık fonksiyonuyla ilgilidir. Tarihi ve yarı efsanevi belgelerde zamanla Türkler'in düşmanlardan kaçarak dağlara ve dağ geçitlerine sığınması (Ergenekon efsanesi, Moğolların Gizli Tarihi vs.de verilen efsaneler) bu inancın somutlaşmış şeklinden başka bir şey değildir. Köroğlu Destanı'nın birçok varyantı kahramanın dağa sığınmasının bedii şeklidir. Bu destanın Azerbaycan varyantında kahramanın ve babasının dağa can atması, insanla dağ arasındaki akrabalığı tasdik eder mahiyettedir." (2006: 55)

işgalci güçlere karşı gerilla savaşı yürüten bu çete mensupları, masalın ifade ettiği kurtlar gibidir.

"Dağa Çıkan Kurt" hikâyesinde yer alan hayvan alegorisinde dikkat çeken bir diğer figür ise ormandaki savaşı sona erdiren, barışın gelmesini sağlayan "*ulu fil*"dir. Fil, özellikle Doğu mitolojisinin önde gelen unsurlarındandır. Çin ve Hint inanışlarında fil zekâ, güç, bilgelik ve ölümsüzlüğü sembolize eder. Fil, Hindistan'da bilgelik tanrısı (Ganeş) olarak kutsanmıştır da. (Demirci, 1998: 82)

Masaldaki ulu filin söylevi, orman hayvanlarını savaşı bırakmaya ikna edecek kadar "*büyülü*"dür. Şöyle konuşur fil:

"Hayvan dünyası artık savaşı, hileyi, birbir[ini] avlamayı bırakacak her sürü, her cins kendi bölgesinde, kendi çevresinde uysal ve sessiz yaşayacaktı. Küçük ve zayıf hayvanlar, kuvvetliler tarafından ne haraca kesilecek, ne de onların besini olacaktı. Kendisi en başta olmak üzere fil, bütün cengelin büyük ve zorba hayvanlarıyla buna söz veriyordu." (s. 8-9)

Kuşkusuz hikâyedeki "*ulu fil*"le kast edilen Amerika Birleşik Devletleridir. Savaşı durduran sözleri de dönemin Amerikan başkanı Wilson'un yayımladığı prensiplere bir göndermedir.¹⁰

1. Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri'nin yanında girerek güç dengelerini değiştiren Amerika, başkan Wilson'un görüşleri doğrultusunda ateşkes ilan edilip barış görüşmelerine başlanmasını da sağlamıştır. Wilson Prensipleri'nin açıklanması Türk kamuoyunda olumlu bir etki uyandırmış, bunun Türk milletinin kurtuluşu için dayanak oluşturacağı düşünülmüştür. (Bilgen, 1996: 124-128)

Fakat Osmanlı devletinin parçalanmasına zemin hazırlayan mevcut siyasi gelişmeler, dönemin aydınlarından kimisinin Amerikan mandası fikrini benimsemesine sebep olmuştur. Bunlardan bazıları Wilson'un desteğini alabilmek için Wilson Prensipleri Cemiyeti'ni kurarlar.¹¹ Halide

¹⁰ 8 Ocak 1918'de Wilson tarafından açıklanan bu prensipler, on dört maddeden ibaretti. Buna göre açık anlaşmaların korunması, uluslararası ticaret serbestliğinin sağlanması, silahlanmanın kontrol altında tutulması, küçük-büyük bütün devletlerin toprak bütünlüğü ve özgürlüğünün korunması isteniyordu. Bununla birlikte prensiplerin Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren on ikinci maddesi, bir yandan Türk egemenliğinden bahsederken diğer yandan azınlıkların özerk gelişmeleri için özgürlük sağlanmasını savunuyordu. (Sander, 2006: 386-387)

¹¹ 4 Aralık 1918'de faaliyete geçen cemiyetin varlığı iki ay kadar devam etmiştir. Prensiplerin uygulanmasında Avrupa devletleri ve hatta Amerika'nın sürdürdüğü keyfi tutum, bunlara duyulan inancın kaybolmasına sebep olmuştur. (Bilgen, 1996: 123-130) Halide Edip, Atatürk'ün de desteklediğini iddia ettiği Wilson Prensipleri Cemiyeti'nin kapanmasını şöyle açıklar: "Bu cemiyet, İstiklâl Mücadelesi'nin mukaddimesinde, bilhassa büyük mitinglerde epeyce rol oynadıktan sonra tabii olarak çöktü gitti. Çünkü, Amerika efkâr-ı umumiyesinin aldığı Wilson aleyhtarı vaziyetten ve Avrupa İtilaf devlet adamlarının işi tamamen ellerine

Edip'in de kurucuları arasında yer aldığı bu cemiyet, manda isteğini Wilson'a gönderdikleri bir beyanname ile bildirmiştir.¹² (Arabacı, 2007: 274)

Mütareke döneminde mevcut şartların Türk milleti için iyi bir netice doğurmayacağını düşünen Halide Edip, bir müddet Amerikan mandasını savunur. Onun Atatürk'e bu arzusunun dile getirdiği bir mektup yazdığı da bilinmektedir. (Atatürk, 2005: 66-68) 10 Ağustos 1919 tarihli bu mektupta İngiliz sömürgesi olmaksızın Amerikan mandasını belirli bir süre çekilebilir, "ehven-i şer" bir durum olarak niteleyen yazar, bu konunun Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde tartışılması için de çalışmıştır. (Arabacı, 2007: 285-290) Mandacılık fikrinden bir müddet sonra vazgeçtiği anlaşılan yazarın Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele saflarına katıldığı görülür.

Görülen o ki Halide Edip, Wilson Prensipleri'ni benimsemekle beraber, zaman içinde, bunun Osmanlı toprakları üzerinde emelleri olan devletlerce uygulanmak istenmediğini anlamıştır. Prensiplerden hareketle Türk devleti kurban edilmek istenmiştir. "Dağa Çıkan Kurt"ta diğer hayvanların kurt sürüsüne büyük bir iştahla saldırması, Türk yurdunun uğradığı işgal felaketini temsil eder. Bu saldırı, yaralı bozkurdun ağzından şöyle anlatır:

"Hükümden sonra, bu cengelde kurtların diyarına yürüdüler. İlerimizi çiğnediler, yavrularımızı çaldılar, dişilerimizi parçaladılar, erkek kurtları avladılar; kaplanlar, aslanlar, ayılar, yılanlar, arkasından çakallar, köstebekler bağrıışarak etimizi yağma, inimizi yerle bir ettiler. Herkes, tuzak, turnak, pençe ve her şeyle kurt soyuna saldırdı. Bu eşi görülmemiş bozgun ve yıkım karşısında inlerinden, cengelin av ve tuzak yerlerinden yaralı, bahtsız boşanan kurtlar, soyun oç andını ulumak için dağlara çıktı." (s. 9)

Topyekun bir saldırıya maruz kalan kurtlar, bağımsızlık fikirlerinden vazgeçecek değildir. Bunu bütün dünyaya ilan ederler, uluyarak: *"Şimdi sarı ay, sarı ateş gözlerimize giriyor; siyah servi duvarının arkasından, boş ufuklardan, korkunç gürültülü ve derin bir uluma bütün dünya kurtlarının uluması, bize cevap veriyor gibiydi." (s. 9)*

---

almalarından sonra hiçbir maddi kıymeti kalmadığına, cemiyeti kuranlar dahi kanaat getirmişti." (2006: 162)

¹² Hatıralarında cemiyetin Kasım 1918'de kurulduğunu dile getiren Halide Edip, amaçlarını şöyle açıklar: "Taksim faciasına uğrayan Türkiye, tabii olarak, dikkatini Wilson gibi hiçbir ülkeye göz dikmeyen adamın tarafına çevirdi. Gazete mümessilleri Vakıf Matbaası'nda toplanarak Wilson'a bir muhtıra göndermeye karar verdiler. Bu muhtıranın esası: Amerika'nın Türkiye'ye evvelâ muayyen bir zaman için barış temin etmesi, yani taarruzdan korunmasını sağlaması, aynı zamanda Türkiye'ye iktisadî yardımda bulunması, bu yıllar esnasında Türkiye'ye mütehasıslar göndererek yeni bir rejim kurması ve iç kalkınmayı sağlamasından ibaretti." (2004: 24)

Millî mücadele ruhunu, bu ruhu meydana getiren tarih şuurunu, bağımsızlık iradesini, hayatiyeti dile getiren "Dağa Çıkan Kurt" yarım kalmış bir masaldır. Anlatıcı bu uzun ve kanlı "Kurt Masalı"nın sonuna gelmeden kendi dünyasına, realiteye döner. Halide Edip, Millî Mücadele döneminin henüz başında kaleme aldığı masalın sonunu birkaç yıl içinde görmüştür.

Yunan askerlerinin İtilaf donanmasının gözü önünde İzmir'i işgali ve sonrasında yaptığı kısımların "*Türk eskârını çığırından çıkaran ilk hadise*" olarak niteleyen yazar, bu vahim olayların ardından girdiği ruh hâlini "*İstiklâl Mücadelesi hissi bende bir çeşit mukaddes cinnet halini almıştı. Artık şahıs olarak yaşamıyordum. Bu millî, mukaddes cinnetin bir parçasından ibarettim. 1922'de İzmir'i aldığımız güne kadar benim için hayatta başka hiçbir şeyin ehemmiyeti kalmamıştı.*" (2004: 30) sözleriyle açıklar. Halide Edip aynı şekilde, hikâyesindeki küçük çocuğu da benliğinden, ferdiyetinden soyarak, geçmişten geleceğe uzanan millet ruhunun bir parçası yapmıştır: "*Dünyada bir kurt, bir de kurt soyunun acısı vardı.*" (s. 18)

Sonuç

Halide Edip Adivar'ın Millî Mücadele döneminin başlarında kaleme aldığı "Dağa Çıkan Kurt" adlı hikâyesi, içerdiği alegoriyle dikkat çeken bir eserdir. Alfred de Vigny'nin "Kurdun Ölümü" şiirinden ve Türk efsanelerinden, mitolojik hayvanlardan esinlendiği bu hikâyesinde yazar, bir orman alegorisinden hareket eder. Küçük bir çocuğun rüyası gibi sunulan masalın kanlı mekânı olan "*cengel*" dünya, savaşçı hayvanlar da dünya milletleridir. Aralarındaki savaşı sona erdiren bilge hayvan "*fil*" ise 20. yüzyılın başlarında dünya siyasetine yön vermeye başlayan Amerika'dır. Onun büyüleyici barış nutukları, kurt neslinin ormandan sürülmesine mani olmayacaktır.

Hikâyede "*bozkurt*" Türk ordusunu, daha geniş anlamda Türk milletini temsil eder. Tıpkı 1. Dünya Savaşı sonunda hüküm giydirilen Türk milleti gibi kurtlar da orman kanununa yenik düşürülmüştür. Hikâye, bundan sonra verilecek olan istiklâl mücadelesi için gösterilecek azmi, kararlılığı ortaya koyar.

Şehit düşen bir babanın kurt suretine bürünerek çocuğunun rüyasına girdiği hikâyeye, içerdiği gerçeküstü öğeler ve kullanılan bazı kalıp ifadeler sebebiyle masal atmosferi hâkimdir. Metnin figüratif kadrosu da ilgi çekicidir. Kurt gibi Türk mitolojisinin başat figürlerinden biri etrafında şekillendirilen ve Türk destanlarına dolaylı göndermelerin yapıldığı hikâye, Halide Edip'in hikâyeleri arasında da farklı bir görünüm arz eder.

Türk milleti için geleceğin karanlık görüldüğü zamanlarda yayımlanan “Dağa Çıkan Kurt”ta korku ve ümit duygularının bir arada yer aldığı görülür. Hikâye, Türk milletinin hürriyet arzusunu, hayatta kalma becerisini göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Denilebilir ki, yazarın kurtları ant içerken bıraktığı masal devam etmiş, kendisi de bu uzun masalın figürlerinden biri olmuştur. Bir müddet Amerikan mandasını kabul edilebilir bulan ve bu doğrultuda çalışmalar yapan Halide Edip, işgal gerçeğiyle yüzleşmiş ve kısa bir süre içinde Millî Mücadele’ye dâhil olmuştur. Hatta cephede sembolik de olsa görevler almıştır. Yazar, kurtların yurtlarına sahip çıkışına, verilen mücadeleye şahitlik etmiş ve tanıklıklarını romanlarına, hikâyelerine, hatıralarına yansıtmıştır.

KAYNAKÇA

- Adıvar, Halide Edip. *Dağa Çıkan Kurt*. İstanbul: Remzi, 1976.
- _____. *Türk’ün Ateşle İmtihanı*. İstanbul: Özgür, 2004.
- _____. *Türkiye’de Şark, Garp ve Amerikan Tesirleri*. İstanbul: Can, 2006.
- Aktaş, Şerif. *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. 6. Baskı. Ankara: Akçağ, 2003.
- Arabacı, Hacı Murat. “Millî Mücadelenin Hazırlık Safhasında Halide Edib Adıvar’ın Faaliyetleri Ve Mustafa Kemal Atatürk”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19. 2007: 271-294.
- Atatürk, Mustafa Kemal. *Nutuk*. Ed. Zeynep Korkmaz. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2005.
- Bayat, Fuzuli. “Türk Mitolojisinde Dağ Kültü”. *Folklor/Edebiyat* 42. 12 (2006): 47-60.
- Beyatlı, Yahya Kemal. “Kurdun Dişisi ve Yavruları”. *Eğil Dağlar*. İstanbul: MEB, 1970. 91-93.
- _____. “İstiklâl Hissimiz”, *Eğil Dağlar*. İstanbul: MEB, 1970. 91-93.
- Bilgen, Deniz. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 18.5(1996): 123-130.
- Campbell, Joseph. *Batı Mitolojisi*. 2. Baskı. İstanbul: İmge, 1995.
- Can, Şefik. *Klasik Yunan Mitolojisi*, 11. Baskı. İstanbul: Ötüken, 2011.
- Cevdet Kudret. *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II*. 6. Baskı. İstanbul: İnkılâp, 1998.

- Demirci, Kürşat; "İslâm Öncesi Din ve Toplumlarında Hayvan" ("Hayvan" maddesi içinde), *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 17. Cilt. 1998: 81-85.
- Eliade, Mircea. *Şamanizm*. çev. İsmet Berikan. İstanbul: İmge, 2000.
- Enginün, İnci. *Halide Edip Adivar*, Ankara: Kültür Bakanlığı, 1986.
- Enginün, İnci. "Yahya Kemal ve Edebiyatta Ölçüt", *Hayal Şiir: Yahya Kemal Beyatlı Şiiri Üzerine Makaleler*. Ed. Alphan Akgül. İstanbul: Türkiye İş Bankası, 2008. 149-165.
- Gülşen, Hacer. "Kurt Motifi Üzerine Bir İnceleme". *Akademik Bakış Dergisi* 39. Kasım-Aralık 2013. Web. 10 Kasım 2013.
- Ögel, Bahaeddin. *Türk Mitolojisi I (Kaynakları ve Açıklamaları İle Destanlar)*. 3. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1993.
- Sander, Oral. *Siyasi Tarih-İlkçağlardan 1918'e*. 15. Baskı. İstanbul: İmge, 2006.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi. *Yahya Kemal*, 4. Baskı. İstanbul: Dergâh, 2001.